Riksdagens protokoll 1990/91:62

Onsdagen den 13 februari

Kl. 13.00–14.04

Protokoll 1990/91:62

Svar på interpellationer

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 7 februari.

2 § Svar på interpellation 1990/91:130 om en samlad samepolitik

Anf. 1 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Martin Olsson har frågat justitieministern vilken planering regeringen har för utarbetande av förslag till en samlad samepolitik och när förslag avses framläggas.

Som har redovisats för riksdagen vid olika tidpunkter finns inom regeringen en arbetsgrupp för samefrågor. Arbetsgruppen är sammansatt av representanter för berörda departement och organisatoriskt knuten till utbildningsdepartementet.

Arbetsgruppens huvuduppgift – som den redovisades i proposition 1976/77:80 – är att samordna den fortsatta utbyggnaden av statens stöd för samerna och samekulturen. Det betonades i propositionen att syftet med arbetsgruppen är att åstadkomma en effektiv samverkan vid beredningen av sådana samefrågor som berör flera departement och myndigheter. Jag är för närvarande ordförande i arbetsgruppen. Interpellationen har därför överlämnats till mig. För handläggningen av de ärenden som aktualiseras i interpellationen svarar de berörda departementen.

Efter samråd med justitieministern, jordbruksministern och arbetsmarknadsministern vill jag därför anföra följande. När det gäller frågan om ett folkvalt samiskt organ har justitieministern i två tidigare interpellationssvar berört justitiedepartementets arbete med att få fram en lösning som passar in i vår offentligrättsliga ordning. Det arbetet fortsätter.

I sammanhanget måste också frågan om kostnaderna lösas. Jag vill emellertid i detta sammanhang uttala att jag i princip är positiv till förslaget om ett särskilt organ av det föreslagna sametingets typ.

Regeringen lade den 21 juni 1990 fram en proposition om ändring i rennäringslagen. Förslagen byggde på samerättsutredningens förslag om stärkande av rennäringens rättsliga ställning. Riksdagen avslog propositionen den 28 november 1990 i avvaktan på ett sammanhållet förslag angående sa-

mernas ställning, där förslagen från samerättsutredningen borde bli föremål för en samlad bedömning.

Samerättsutredningens slutbetänkande Samerätt och samiskt språk remissbehandlas för närvarande. Remisstiden går ut den 31 maj 1991. Därefter kommer förslaget att beredas på sedvanligt sätt inom regeringskansliet.

Betänkandet innehåller bl.a. förslag till ändringar i rennäringslagen för att förbättra fiskesamernas möjligheter att försörja sig. Regeringen kan inte ta ställning till dessa förslag innan slutbetänkandet remissbehandlats. En eventuell ändring av rennäringslagen i enlighet med utredningens förslag kräver dessutom en lagrådsremiss.

Martin Olsson har också uppmärksammat International Labour Organisations (ILO) konvention, nr 169, om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder. Konventionen antogs av internationella arbetskonferensen i juni 1989. Den hade den 15 november 1990 ratificerats av två länder, Norge och Mexico, och träder i kraft den 5 september i år.

Konventionen kommer inom kort att föreläggas riksdagen genom en skrivelse. Därigenom uppfyller Sverige bestämmelsen i ILOs stadga att informera den lagstiftande församlingen om antagna konventioner.

Frågan om ratificering av konventionen har behandlats i ILO-kommittén efter en bred remiss till myndigheter och organisationer. Remissinstanserna har på en rad punkter pekat på bristande överensstämmelse mellan konventionens krav och nuvarande svenska förhållanden och på andra efterlyst närmare analys av konventionens innebörd.

Mot bakgrund härav och det arbete som för närvarande pågår med samefrågorna ansåg ILO-kommittén att Sverige inte för närvarande borde tillträda ILO-konventionen nr 169. Denna uppfattning delas av regeringen. De ambitioner och krav konventionen uppställer kommer emellertid att noga övervägas i det fortsatta arbetet med samefrågorna. Inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde kommer statsrådet Persson inom kort att presentera förslag rörande folkbildningen, vilket också omfattar reglering av statens stöd till samernas folkhögskola. Jag kan redan nu avslöja att det förslag som kommer att läggas fram, innebär positiva förändringar för samernas folkhögskola.

Jag vill slutligen erinra om de förstärkta resurser, som till följd av förslag i 1990 års budgetproposition fr.o.m. innevarande budgetår står till förfogande för den samiska kulturverksamheten.

Av det nu sagda bör framgå att regeringen strävar efter att nå fram till lösningar och så snart som möjligt för riksdagen lägga fram förslag i de aktuella samefrågorna.

Anf. 2 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation.

Sverige har under efterkrigstiden försökt gå i spetsen när det gällt att skapa internationell opinion för att skydda minoriteter och deras rättigheter. I konsekvens härmed borde vi även försöka vara ett föregångsland när det gäller vår egen inhemska urbefolkning som blivit minoritet i sitt eget område, alltså samerna.

Men när man jämför samepolitiken i Norge och Finland kan man inte direkt finna att vi skulle vara föregångare. Tvärtom ligger vi för närvarande i flera avseenden sist bland dessa tre länder vad gäller samepolitiska reformer, såsom sameparlament och samisk språklag.

Både i nordisk och internationell jämförelse skulle vi hävda oss väl om samerättsutredningens olika förslag skulle genomföras. Vårt land skulle då få den samlade samepolitik som vi saknat.

När samerättsutredningen tillsattes våren 1983 fanns en bred politisk samling bakom den och dess uppgifter. Direktiven hade utfärdats i början av september 1982 av regeringen Fälldin, och den tillträdande socialdemokratiska regeringen utfärdade vissa tilläggsdirektiv.

Utifrån folkrättsliga aspekter skulle utredningen pröva vilka särskilda behov den samiska befolkningen har och vilka skyldigheter det svenska samhället har gentemot samerna. Mot denna bakgrund skulle utredningen pröva tre för samerna mycket viktiga frågor, nämligen stärkande av rennäringens rättsliga ställning, inrättande av ett folkvalt samiskt organ och stärkande av det samiska språkets ställning.

Vad gäller folkrätten kom utredningen till slutsatsen att Sverige på folkrättslig grund har förpliktelser gentemot samerna och att Sverige måste avstå från sådana ingrepp i naturen att de naturliga förutsättningarna för rennäringens fortbestånd äventyras. Vårt land är även skyldigt att sörja för att nödvändiga resurser tryggas för den samiska kulturens fortlevnad och utveckling.

Utredningen lade i juni 1989 fram förslag om inrättande av ett folkvalt samiskt organ – sameting –, en särskild samelag, ett grundlagsstadgande om samernas särskilda ställning och om åtgärder för att stärka rennäringens rättsliga ställning samt förslag om fastare former för samordning av samefrågor i regeringskansliet.

I november i fjol kom slutbetänkandet med förslag till språklag och särskilda åtgärder för fiskesamerna. Jag vill ge den här bakgrunden för att visa att det finns underlag för en samlad samepolitik.

Riksdagen avvisade därför i höstas regeringens förslag, som innehöll mycket små förändringar i rennäringslagen med undantag av reglerna om åtgärder för att begränsa renantalet.

Om folkrätten sades i propositionen endast att rennäringen har starkare skydd än vad som kan anses följa av folkrätten. Riksdagens avslag och begäran om en samlad samepolitik överensstämde helt med de samiska organisationernas begäran.

Vad har då regeringen gjort och vad planerar man att göra för att utarbeta ett förslag om en samlad samepolitik som kan få brett såväl politiskt stöd som stöd av samerna och övriga intressen inom renskötselområdet? Min första fråga blir därför om regeringen avser att verka för att det regeringsförslag som vi hoppas skall komma har ett sådant brett stöd både politiskt och från de olika intressen som finns.

Några ord om sametinget. Ännu tycks vi inte kunna skönja något regeringsförslag. Efter två tidigare interpellationsdebatter får vi nu för tredje gången höra regeringens hänvisning till kostnadsproblemet. Men, utbild-

ningsministern, demokrati måste få kosta. Norge och Finland har båda inrättat motsvarande organ och har alltså haft råd till detta.

Utbildningsministern säger sig vara "i princip positiv till ett särskilt organ av det föreslagna sametingets typ". Det är ett uttryckssätt som brukar användas när man trots att man är positiv till en åtgärd, låter andra skäl hindra ett genomförande. Min andra fråga blir därför: När kommer sametinget att kunna inrättas enligt regeringens planer?

Samerättsutredningen föreslog ett särskilt grundlagsstadgande, vari skulle erinras om samernas särskilda ställning i vårt land. Stadgandet skulle väl främst ha betydelse ur statussynpunkt, och jag vill passa på att fråga om regeringen ställer sig positiv till ett sådant tillägg till regeringsformen.

Samerättsutredningens slutbetänkande överlämnades till justitieministern den 21 november i fjol. Det hade ännu inte skickats ut på remiss för en kort tid sedan. Nu kanske det är utsänt att döma av det svar som utbildningsministern just har läst upp. Men jag frågar: Varför detta dröjsmål och den stora försening av arbetet med en samlad samepolitik?

Beror dröjsmålet möjligen på en bristande samordning i regeringskansliet, visar det i så fall på behovet av det av utredningen förordade samordningskansliet.

Sammanfattningsvis kan jag inte finna att interpellationssvaret ger intryck av att regeringen skulle prioritera arbetet med att kunna framlägga förslag om en samlad samepolitik. Inte heller kan man utläsa någon klar viljeinriktning från regeringens sida med ett enda undantag, nämligen att regeringen klart säger att man inte anser att Sverige nu bör tillträda ILO-konventionen om ursprungsbefolkningsrätt.

Till slut vill jag säga, framför allt för samernas skull men även för vårt lands ambitioner att skydda minoritetsrättigheter, att jag vill uttrycka förhoppningen om att regeringen sätter in erforderliga resurser inom berörda departement så att vi får en samlad samepolitik med brett stöd i vårt land.

Anf. 3 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! För snart ett år sedan – den 22 mars – förklarade justitieministern här i kammaren, att de olika samerättsfrågorna måste ses och behandlas i ett sammanhang. Av någon helt outgrundlig anledning lade så regeringen fram en proposition i höstas – bara en kort tid innan samerättsutredningen skulle vara klar.

Samerättsutredningen har med bredd och djup gått igenom flertalet av samerättsfrågorna. Denna valhänta hantering och brist på samband mellan löften och verklighet i den socialdemokratiska regeringens samepolitik, fick också bakläxa. Riksdagen avvisade regeringens proposition. Återigen – som gång på gång förut – efterlystes ett samlat förslag.

Ett samlat förslag på de många och svåra frågorna:

- om en särskild samelag
- om inrättandet av ett sameting
- om grundlagsfästande av samernas folkrättsliga ställning i Sverige
- om den rättsliga grunden för rennäringen
- om avvägningen mellan rennäring och andra intressen

– om sameskolan
– om ILO-konventionen om urbefolkningar och stamfolk,
för att nämna några av de tunga frågorna.

Redan förra våren när riksdagen behandlade ett antal samerättsfrågor, hade vi uppfattningen att regeringen förberedde en mer omfattande proposition med en större helhetssyn. Det var det intryck vi bibringades.

Statsrådet Bengt Göransson har avlevererat ett svar som, måste jag dess värre konstatera, är väldigt tunt. Först får vi en genomgång av regeringens organisatoriska ordning för samefrågorna. När det gäller ILO-konventionen skall vi få information här i riksdagen, snart skall förslag komma om samiska folkhögskolan och förstärkningar är på gång i budgeten angående kulturfrågor.

Efter lång tids nederlag i riksdagen och flertalet fråge- och interpellationsdebatter är nu äntligen statsrådet Göransson i princip positiv till förslaget om sameting. Det är hedervärt, men samtidigt har ingenting sagts om det ens blir ett förslag om sameting. Vi vet nu statsrådets egen inställning. Dessa spridda kommentarer i kanten kring interpellationsfrågan och de svåra frågorna andas enligt min uppfattning att arbetet inom regeringskansliet åter bedrivs på ett mycket splittrat sätt. Det besked jag utläser är att det knappast blir det sammanhållna samepolitiska förslag som regeringen borde komma med. Riksdagen har ju gång på gång, senast i november förra året, beställt just det av regeringen.

Den fråga som här ändå måste klarläggas och som statsrådet Bengt Göransson borde kunna svara på är: Kommer regeringen att presentera ett sådant sammanhållet förslag om en samepolitik för Sverige?

Anf. 4 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Anders Castberger och Martin Olsson har tagit upp frågor som rör den väntade propositionen om ett sameting och en samelag och om rennäringen. Jag vill börja där statsrådet Göransson slutade, nämligen vid konstaterandet att samerna i årets budgetproposition har fått ett ökat anslag för kulturen. Det är naturligtvis mycket positivt, men jag vill i den fortsatta debatten med Göransson i dag påminna om försommaren 1986, när Göransson och jag deltog i de svenska samernas landsmöte här i Stockholm. Då liksom nu talade Göransson om den samiska kulturen som något mycket begränsat. Den gången innefattade begreppet teater och slöjd. Jag förutsätter nu att även språket innefattas i Göranssons definition av samernas kultur.

Nu liksom då finner jag mig föranlåten att påpeka att begreppet kultur egentligen innefattar mycket mer än vissa kulturyttringar, vissa områden. Min definition av samefolkets kultur innefattar exempelvis även deras levnadssätt och levnadsförutsättningar, och i andra sammanhang uttrycker även regeringen att renskötseln utgör grunden i den samiska kulturen. Jag föreslår därför att vi i dagens debatt utgår från en vidare definition av begreppet kultur.

Något förslag till sameting är inte att vänta under våren. Något sådant var väl inte heller att vänta sedan man läst Åke Wängbergs och Tore Ljungqvists yttrande över ILO-konventionen och konstaterat hur man där desperat för-

söker undvika rättighetsfrågorna. Man kan också misstänka att just det remissvaret låg till grund för regeringens rennäringsproposition, som riksdagsmajoriteten nyligen avvisade.

En annan remissinstans, diskrimineringsombudsmannen, skriver att det vore en skam om inte Sverige ratificerade konventionen. Den är nämligen av mycket stor betydelse för minoritets- och ursprungsfolk runt om i världen liksom för våra samer. Han menar också att Sverige, när vi ratificerar konventionen, bör vidta de lagstiftnings- och andra åtgärder som behövs för att förverkliga vad både Sveriges och Norges högsta domstolar har konstaterat när det gäller samernas starka rätt till mark, vatten, jakt, fiske, m.m. Vi i vänsterpartiet är av samma uppfattning som diskrimineringsombudsmannen i det fallet.

Jag vill än en gång påpeka att Norge och Sverige startade sina samerättsutredningar samtidigt. Norge har inrättat ett sameting. Det gjorde man i september 1989. Norge har också dragit konsekvenserna av Altamålet i högsta domstolen och nu ratificerat ILOs konvention.

Jag har mycket svårt att föreställa mig att regeringen medels en skrivelse kommer att kunna meddela riksdagen att konventionen finns. Jag förutsätter att en majoritet i riksdagen kommer att kräva att Sverige ratificerar konventionen, detta som en logisk följd av att riksdagsmajoriteten avvisade propositionen om ändringar i rennäringslagen.

Samerna i Norge, Sverige och Finland levde fram till gränsdragningarna på 1800-talet och 1900-talet inom ett gemensamt område. Med den vetskapen är finländskan Kaisa Korpijaakos doktorsavhandling om samiska rättsfrågor – Samernas rättssystem i Sverige och Finland – mycket intressant även för oss i Sverige. I Finland har hennes avhandling fått mycket stor uppmärksamhet, inte minst i massmedia. Det Kaisa Korpijaako bevisar i sin doktorsavhandling är att samerna så sent som under 1700-talet ägde sina marker och att det då inte fanns några tecken på att äganderätten var på väg att försvinna eller var hotad. Den här forskningsrapporten kan förstås vara en obehaglig läsning för somliga delar av majoritetsbefolkningen, men forskningens uppgift är ju även att lyfta fram obehagliga fakta. Rapporten översätts nu till svenska och beräknas komma under våren, och jag hoppas att den får lika stor uppmärksamhet i Sverige som den har fått i Finland.

Jag vill fråga: Menar verkligen Göransson att regeringens nu vidtagna åtgärder är relevanta i förhållande till det aktuella problemet, dvs. att bevara och utveckla den samiska kulturen i dess vidare mening, inte bara som ett exotiskt inslag i svensk turistverksamhet eller på museum, utan som en levande kultur?

Anf.5 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret, fastän det inte var riktat direkt till mig. Mest förvånande av allt är att det i svaret står att frågan om kostnaderna måste lösas. Jag har ingen som helst förståelse för det. Vem skulle säga om en kommun i Sverige att man måste lösa kostnadsfrågan innan kommunfullmäktige kan sammanträda? Det har jag ingen förståelse för.

Om Sverige nu inte ganska snabbt förbereder sig för att skriva under ILO-

konventionen är det faktiskt enligt min uppfattning en ganska stor skandal. Det är hög tid att börja arbeta mer aktivt för detta.

Jag har i går och i dag läst protokollen från interpellationsdebatterna om de fjällnära skogarna och från debatten om rennäringsbetänkandet, och det finns faktiskt inte mycket att tillägga. Olika partiföreträdare har nämligen i dessa debatter verkligen lagt fram grunden för behovet av en samlad samepolitik. Men denna debatt är väl viktig från den synpunkten att den kan väcka arbetet med den samlade samepropositionen ur sin Törnrosasömn.

Urbefolkningar har enligt internationell lagstiftning rättigheter som skiljer sig från andra minoriteters rättigheter. Främst gäller det urbefolkningarnas rätt till självbestämmande. Det är en kollektiv rätt att fritt eftersträva ekonomisk, social och kulturell utveckling samt politisk status. Den internationella standard som nu börjar ta form, exempelvis i form av ILO-konvention 169 för urbefolkningar och stamfolk från 1989, erkänner inte bara rättigheter beträffande social och ekonomisk autonomi och självutveckling, utan även rättigheter beträffande miljöskydd och miljörehabilitering. Det är därför från demokratisk synpunkt och miljösynpunkt mycket viktigt att konventionen verkligen kommer till stånd och att den efterlevs och att vi när vi skriver under konventionen – vilket jag förutsätter – verkligen efterlever den.

Under de senaste åren har utbefolkningarnas egna organisationer vuxit sig större och starkare. Ett världsomfattande nätverk är på väg att utvecklas. Men ofta är deras representanter inte ens med i viktiga världskonferenser om miljön – ibland därför att deras nationer inte erkänns som självständiga och ibland därför att de inte har råd att skicka egna delegationer, eftersom nationerna tillhör det ekonomiska bottenskiktet.

Vi vill nu att regeringen skall öka sina ansträngningar att få i gång förhandlingar om ett fullständigt kärnvapenstopp när det gäller Nordkalotten. Denna fråga har tidigare varit uppe i interpellations- och frågedebatter.

Tre månader efter det att samerättsutredningen lade fram sitt betänkande sänds det ut på remiss. Varför detta dröjsmål? Den 20 december beslutades om en riksdagsskrivelse om ILO-konventionen 169, som jag tidigare har nämnt. Det har gått nästan två månader sedan dess. Att det har varit allmän motionstid kan ju knappast utgöra något hinder, då vi har överhopats av propositioner och skrivelser även under den tiden.

De nordiska staterna var aktiva när det gällde den resolutionstext som har lagts jämsides med konventionstexten. Allt skulle spridas, och länderna skulle verka i konventionens anda. För att verka i konventionens anda bör man också påskynda ärendet.

Dessutom har regeringen fördröjt den utlovade samlade samepropositionen genom att hösten 1990 dela upp den i två, ja egentligen fyra olika delar: rennäringen, fiskenäringen, slöjdarna, de fjällnära skogarna, sameskolfrågan, samernas kultur och språk samt sametingsfrågan – ja, det blev ännu fler än fyra delar. Det syns inte finnas någon politisk vilja, och i detta vakuum är samer och Sveriges befolkning osäkra om både regler och rättsläge.

Delvis i skuggan av denna osäkerhet har den stora konflikten i Härjedalen seglat upp. Jag anser att regeringen aktivt borde öka möjligheterna till lösningar i detta låsta läge genom att inbjuda parterna i processen till en diskussion och en eventuell medling. Regeringen borde orientera sig ingående i

denna fråga. Om regeringen kan göra något kanske det kunde leda till att en process inte längre behövs. Skogsbolagens roll i processen borde man också titta närmare på i denna kamp mellan David och Goliat.

Man borde kunna bilda en renkommission. Det har ju bildats en Rehnbergkommission, som blandar sig i saker som regeringen egentligen inte har att göra med. Där har man hot om en lagstiftning i bakfickan. Under buggningsrättegångens förarbete försökte man stifta en ny lag som skulle minska målsäganderätten. I dessa fall har man enligt min mening gått litet längre än vad man egentligen borde. Men att i fråga om samerna ha en medling och kalla in dem till diskussioner är ju inte att gå utanför de rättigheter man har.

Kommer regeringen att skriva under ILO-konvention 169? Samerna är inte här i dag. De har inte ens funnit det mödan värt att bevaka den här interpellationsdebatten. Sverige är det enda nordiska land förutom Sovjet som saknar ett representativt, folkvalt samiskt organ. Det är hög tid att ändra på det. Det är också hög tid att erkänna samernas rättigheter som urbefolkning i Sverige.

Anf. 6 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Ragnhild Pohanka avslutade med att säga att samerna inte har funnit det mödan värt att bevaka riksdagens interpellationsdebatt. Det uttalandet förvånar mig något. Det drabbar ju närmast Ragnhild Pohanka själv. Jag kan för min del konstatera att samerna alltid anser det mödan värt att delta i de överläggningar regeringens arbetsgrupp för samefrågor har om samiska ärenden.

Den historieskrivning som redovisas i den här debatten är på många sätt intressant. Den visar på förträngningar och glömska. Möjligen har de debattörer som har lyssnat på olika debatter inte varit med på hela debatterna.

Martin Olsson åberopar med stolthet att samerättsutredningen fick sina direktiv av regeringen Fälldin. Det stämmer, Martin Olsson. Det fick den. Jag kommer så väl ihåg hur det var när vi tillträdde. Utredningen kunde inte börja arbeta, eftersom de samiska organisationerna inte godkände de direktiv som den Fälldinska regeringen hade givit. En av mina första uppgifter som ansvarig sameminister var att förhandla med samerna för att vi skulle kunna utarbeta tilläggsdirektiv så att samerna den gången ansåg det mödan värt att gå in i en utredning. Det var så det gick till. Utredningen fick alltså reviderade direktiv för att den skulle kunna arbeta i en riktning som de samiska organisationerna kunde anse rimlig och intressant. Samerättsutredningen har nu kommit med ett slutbetänkande som har gått ut på remiss. Det är viktiga frågor som behandlas. Det gäller t.ex. kulturfrågorna.

Berith Eriksson var tydligen inte med på hela det samemöte som vi deltog i år 1986 i Stockholm, eftersom hon säger att för Bengt Göransson är samisk kultur tydligen bara teater och slöjd. Jag ägnade en mycket stor del av mitt anförande den gången åt skolfrågorna. Skolfrågorna är utomordentligt väsentliga. Jag har sannolikt mer än någon annan av de som under de senaste femton åren har sysslat med samefrågor haft möjlighet att starkt engagera mig.

Jag har engagerat mig mycket starkt för att vi skulle kunna få en sameskola

i Kiruna, i vetskapen om att man inte kan behandla det samiska språket och den samiska kulturen som en liten exotisk rest som bara skall finnas på småorterna. Men jag noterar att riksdagens majoritet fann det angeläget att kräva bibehållande av en sameskola där de allra flesta eleverna befriades från det samiska språket, från undervisning i det som var kärnämnet i den skolan. Det tyckte jag var litet bisarrt. Jag tillät mig den gången att hävda att jag tyckte att ett minimum av krav på en sameskola var att det undervisades i samiska. Vi har således haft en diskussion under åren, emellanåt med märkliga och bisarra inslag.

Nu har vi gått vidare. Vi har fått det utredningsmaterial som behövs. Det ligger ute på remiss.

Jag har uttalat mig för sametinget i skilda sammanhang. Med det interpellationsspråk som tillhör riksdagsbehandlingens formalia säger jag att jag i princip är positiv till det. Jag har formulerat det på annat sätt när jag har talat offentligt och när jag har mött samerna. Jag har sagt att jag tycker att vi skall ha ett sameting.

Däremot kan jag inte säga som Ragnhild Pohanka, som med ett helt underbart lättsinne säger att hon inte har någon förståelse för att kostnadsfrågor måste lösas. Det förstår jag. Jag har hört det förut. Jag har upptäckt det när miljöpartiet har agerat i denna kammare. Man har ingen som helst förståelse för att man måste kunna betala räkningarna.

Det handlar faktiskt inte om att inte inrätta ett instrument för något som helt saknas, utan det gäller att skapa ett nytt organ och att förändra strukturen. Jag kan tänka mig att många kommunfullmäktigeförsamlingar skulle hesitera inför inrättandet av nya nämnder. De kanske skulle få vänta med denna nämnd ett år eller två, eftersom det inte finns resurser under det kommande budgetåret. Jag är övertygad om att många kommuner har gjort det i vetskap om att de då kan skapa en god lösning. Sametinget kommer.

Ragnhild Pohanka säger att regeringen borde ingripa i den process som förs i Härjedalen. Jag har avvisat den tanken. Jag har nämligen så ofta mött de motsatta argumenten. Man har sagt att när man inte är nöjd med politiska beslut så vill man gå till domstol. Det är ett mycket vanligt krav i våra dagar. Många tycker att man skall kunna gå till Europadomstolen för att i domstol få överprövat de beslut som fattats i politiska församlingar.

Här har vi en företeelse som är civilrättsligt reglerad. Det rör sig om en tvist mellan parter där det finns domstolsförfarande redovisat. Det är rimligt att man då faktiskt använder domstolsförfarandet för lösning i stället för att säga att man tycker att det är obehagligt och dyrbart att gå till domstol, så därför får vi här ta ett politiskt beslut. Sedan skulle man begära överprövning av det i domstolen. Nu har vi domstolsförhandlingen som ingår i en civilrättslig reglering. Då måste vi faktiskt se vad domstolen säger. Om detta i sin tur skapar sådana konsekvenser att det krävs politiska beslut och politiska åtgärder, får vi pröva dem då. Vi kan dock inte ta över domstolens handläggning av en civilrättslig process.

Till sist vill jag ta upp ILO-konventionen. Det är tradition att regeringen föreslår riksdagen godkännande av en internationell konvention först när regeringen är övertygad om att vår lagstiftning lever upp till konventionens krav. Det fanns en rad brister som remissbehandlingen har visat. Vi kommer

nu att beakta dem, se över dem i beredningen av förslaget och att se till att ett eventuellt förslag om godkännande av konventionen blir slutpunkten i den process som pågår. Att vi sedan lägger fram information för riksdagen sker i enlighet med den skyldighet vi har inom ramen för våra internationella åtaganden.

Anf. 7 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! I min kommentar till interpellationssvaret försökte jag i huvudsak hålla mig inom ramen för det jag hade tagit upp i min interpellation. I interpellationen nämnde jag ILO-konventionen som ett exempel på åtgärder. Jag tänker nu inte gå in i någon debatt om det, eftersom jag utgår ifrån att riksdagen senare kommer att få tillfälle att debattera detta. Jag ställde dock en del kompletterande frågor som anknöt till interpellationen.

Innan jag går in på dem vill jag dock säga att jag fäste mig vid vad utbildningsministern sade om förträngningar och glömska. Jag vet att den tillträdande socialdemokratiska regeringen utfärdade tilläggsdirektiv och att de i princip inte avvek ifrån de direktiv som redan var utfärdade. Det var således en komplettering, som kanske behövdes för att de samiska representanterna skulle vara nöjda. Om vi nu skall dra fram ur glömskan hur utredningsarbetet har bedrivits kan man nämna att kort tid efter det att utredningen hade inlett sitt arbete lämnade representanter för Samernas riksförbund, SSR, utredningen därför att de inte var nöjda med direktiven. Enbart tack vare utredningsordförande, Hans-Åke Wängbergs, diplomatiska talang återkom de samiska representanterna efter hand till utredningen, så att utredningen blev så representativ som den skulle vara. Jag tycker att även detta bör sägas i det här sammanhanget.

Jag är glad över att utbildningsministern säger att sametinget kommer. Utbildningsministern fortsätter dock att tala om kostnaderna. Vi har nog litet olika meningar om detta. I varje tidigare sådan här debatt har jag sagt att demokrati måste få kosta. Med hänsyn till de skyldigheter som vi har gentemot en minoritetsbefolkning och med hänsyn till vad man gjort i övriga nordiska länder tycker jag att det är självklart att sametinget skall genomföras så snart man har löst frågan praktiskt.

I övrigt uppehöll sig utbildningsministern inte så mycket vid mina kommentarer. Jag fick inget besked om varför det har tagit drygt två och en halv månad att bestämma sig för att skicka ut slutbetänkandet på remiss. Jag fick ingen synpunkt när det gäller grundlagsstadgandet och inte heller om den viktiga frågan om hur regeringen tänker arbeta för att få en bred lösning så att man inte riskerar att det återigen blir ett nederlag i riksdagen och att det kommer ett förslag som det blir starkt missnöje med från samiskt håll. Jag ber utbildningsministern att i sitt nästa inlägg ta upp de frågor som jag ställde i mitt förra anförande.

Anf. 8 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag har inte heller fått svar på mina frågor, utan jag har fått en hel del tvetydiga kommentarer med anledning av mitt anförande.

När det gäller kostnadsfrågor har miljöpartiet en balanserad budget, vilket kanske inte alla kan lägga fram. Det är inget tvivel om detta. Det här är

småpotatis. Hur stor del av en promille av statsbudgeten skulle detta kosta? Som en jämförelse kan sägas att man satsar miljarder på vägar och broar som inte alltid ens är i behov av reparation. Där finns det miljarder, men det finns inte den summa som behövs för att hålla demokratin uppe i Sverige. Jag frågar än en gång: Vilken kommun i Sverige skulle kunna säga att vi inte har råd att ha fullmäktige och att vi därför i stället skall ha en ordförandeberedning?

Utbildningsministern har helt och hållet, medvetet eller omedvetet, missuppfattat mig när det gäller den medling som jag föreslog i konflikten i Härjedalen. Jag talade om en medling. Jag skulle inte drömma om att vi skulle föreslå att lägga oss i rättsväseendet. Däremot behövs en medling. Om regeringen ställer upp på medling är det självklart att parterna deltar i den. Vad som sedan kommer ut av den, kan man aldrig veta i förväg. Det finns behov av att någon tar tag i detta innan denna process ytterligare raserar förtroendet mellan grupperna. Det är också mycket viktigt att man tittar på skogsbolagens roll i processen.

För övrigt vill jag om möjligt gärna ha en tidsangivelse för när en samlad sameproposition kan komma och när man kan tänka sig att få ett beslut eller ett förslag om att skriva under ILO-konventionen. Det är de två huvudsakliga frågorna i dag.

Anf. 9 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det kanske var något annat landsmöte än det som ägde rum år 1986 i Folkets hus i Stockholm som Bengt Göransson tog upp skolfrågorna på. Däremot tog jag upp språk- och skolfrågorna på det landsmötet.

Jag ställde kanske en mycket vid fråga, men jag tycker inte att jag har fått något som helst svar på den. Som rennäringslagen ser ut i dag får samebyn endast bedriva renskötsel och att man måste vara medlem i samebyn för att få bedriva renskötsel. 10 % av samerna i Sverige är sysselsatta inom rennäringen. Med den lagstiftning som vi nu har måste antalet samer som kan leva av renskötsel hela tiden minska. Det är en logisk följd, eftersom renantalet per familj måste öka för att familjerna skall kunna försörja sig.

Vi kan endast uppfylla vår målsättning att bevara och utveckla den samiska kulturen när vi på allvar har uppmärksammat problemet i hela dess vidd. Ett problem är rennäringen. Det finns dock andra näringsfång och verksamheter med band till rennäringen. Dessa samiska näringars och verksamheters förutsättningar måste också belysas.

Vi kan inte fortsätta med en samepolitik som innebär att samerätt skall vara något sorts privilegium som staten i nåder tilldelar samerna. Samernas rättigheter måste klarläggas. Samerna måste få möjligheter att själva utveckla sin kultur och sina näringar. Vi måste arbeta på att ta bort de hindrande lagregleringar som finns i dag. Det måste inrättas ett självständigt organ, ett sameting. Vi måste sträcka oss längre än de absoluta minimireglerna när det gäller rättighetsnivån för urbefolkningar enligt folkrätten.

Anf. 10 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Bengt Göransson försöker bygga upp något som ger intryck av försvar för sitt personliga engagemang. Jag tvivlar verkligen inte på statsrådets personliga engagemang. Riksdagen har dock begärt ett förslag om en

samlad samepolitik. Den socialdemokratiska regeringen är känd för att inte ge klara besked, men människorna vill ha klara besked. Skall det vara så svårt att åtminstone ge ett klart besked om när klara besked kommer att ges? Är regeringen, Bengt Göransson, kanske inte helt säker på att den avser att efterkomma riksdagens beslut?

Bengt Göransson sade att han inte vill ingripa i de svåra konflikterna som gäller rennäringen som har uppstått under sommaren, hösten och delvis nu under vintern. Det kan vara en klok politik. Vem övertalade då regeringen att lägga fram höstens proposition, som riksdagen satte tummen ner för? Nog var det ett försök att ingripa. Intrycket av att det var en brandkårsutryckning för att ingripa i konflikten förstärktes av den socialdemokratiska riksdagsledamoten Margareta Winberg, som i ett av sina mera uppbragta inlägg sade att regeringen har begripit de svåra konflikterna och lägger fram ett förslag för att vi skall slippa krig mellan storsvenskarna och samerna.

Riksdagen sade nej till regeringens proposition. Det är dock klart att frågan om hur rak regeringens kurs verkligen är i denna fråga insmyger sig. Bengt Göransson svarade inte heller på frågan om det kommer ett samlat förslag om något som kan kallas för samepolitik i mera heltäckande bemärkelse. Den frågan återstår fortfarande för Bengt Göransson att svara på.

Anf. 11 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Tillkomsten av samerättsutredningen år 1982 var för mig utomordentligt lärorikt. Som jag nämnde i mitt förra inlägg ville de samiska organisationerna från början stå utanför därför att de inte kunde godkänna de direktiv som utredningen hade fått.

Vi fick en konfliktpunkt till, och den har varit mycket besvärlig under åren. Den konflikten hade att göra med att den stora organisationen, Svenska samernas riksförbund, inte ansåg sig kunna medverka i utredningen om Landsförbundet Svenska samer – det sannolikt mycket mindre förbundet, även om det har diskuterat huruvida detta är ett större förbund – skulle vara representerat. Regeringen ansåg att alla de organisationer som hävdar sig som samiska måste få möjlighet att vara med i utredningen. Detta var en konflikt som vi hade, och den tog det ganska lång tid att lösa innan vi fick samtliga organisationer med. Jag är glad att alla blev med i utredningen.

Att utsändandet av en remiss ibland kan dröja vet vi, och det är klart att ett statsråd kan stiga upp med skammens rodnad på kinderna och säga att det är synd att vi inte gått ut med remissen tidigare. Jag gör det!

Frågan om vilka förslag som kan komma att läggas fram i propositionerna är jag i dag förhindrad att besvara. Jag kan bara säga, och det är viktigt att understryka det, att regeringen är angelägen om att lägga fram den samlade proposition som riksdagen har beställt. Den kräver emellertid att alla frågor vägs in. Det uttalande som riksdagen gjorde med anledning av den proposition som i höstas avvisade innebär att remissbehandlingen på samerättsutredningens slutbetänkande måste genomföras innan regeringen kan lägga fram den beställda propositionen. Den propositionen kan därför inte komma i vår – det beskedet kan jag ge. Anledningen härtill är att samerättsutredningens slutbetänkande är så viktigt och att, Berith Eriksson, samerna är fler än de renskötande samerna. På den punkten ställer jag mig frågande

till vad Berith Eriksson egentligen menar när hon säger att samerätt inte får vara privilegier som i nåder utdelas. "Privilegier" är naturligtvis ett dramatiskt ord, men bakgrunden är att det som är förutsättningen för den samiska näringen renskötseln är att denna i realiteten är en ensamrätt. Där finns det en konflikt med en rad andra lagar i vårt samhälle, lagar om etableringsrätt, fritt näringsutövande osv. Vem som helst får faktiskt inte idka renskötsel. Detta är ett av de svåra problemen. De som tror att det är storsamhället som i det avseendet uppträder entydigt mot den samiska befolkningen skall möjligen fundera över vari konflikten mellan SSR och LSS egentligen består. Jag är angelägen att säga, att för att renskötseln skall kunna bestå som en central del av den samiska näringen, kan man inte lägga allmänna näringsfrihetsperspektiv på den frågan. Man måste ha det som Berith Eriksson i realiteten avvisar, nämligen rätten att säga att vi måste begränsa rättigheterna. Det är vad det handlar om, och det är detta som gör de här frågorna så komplicerade. De kan inte behandlas med det lättsinne som jag tycker ibland sker när man säger att det bara är att använda riksdagen som ett forum som gör uttalanden utan att se på konsekvenserna.

Vi har varit med och arbetat fram ILO-konventionen. En ratifikation kommer som en konsekvens av att vi har sett till att de oklarheter och brister som finns i svensk lagstiftning har undanröjts, så att vi kan bekräfta tillämpningen genom en ratificering. Det är detta som är poängen, och det är det viktigt att säga.

Ragnhild Pohanka återkommer till den process som förs uppe i Härjedalen. Hon säger att regeringen väl ändå kan medla. Men regeringen har ju försökt att medla. Landshövdingen i Jämtlands län, som är statens högste ämbetsman i länet, har gjort oerhörda ansträngningar för att medla mellan de stridande grupperna. Landshövdingen har konstaterat att han har misslyckats med den uppgiften. Medlingen har alltså misslyckats, och jag beklagar att så är fallet. Jag tvingas då att säga att regeringen i det läget inte kan ta över den rättsprocess som blir en konsekvens av att man inte godkände medlingsförslagen. Jag försäkrar att landshövding Sven Heurgren har lagt ner ett oerhört arbete på att föra denna fråga till en lösning utan process. Vi får nu se vad detta får för konsekvenser. Det är möjligt att parterna upptäcker att processen får så stora konsekvenser att de säger att de avstår från processen och ber landshövdingen att hjälpa dem en gång till. Med kännedom om landshövding Sven Heurgrens utomordentligt goda vilja och stora förmåga är jag säker på att han i det ögonblicket är beredd att säga att han gör ett försök till.

Anf. 12 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag är medveten om problemen och de avvägningar mellan olika intressen som måste göras i dessa frågor. Innan jag går in på detta vill jag uttala min uppskattning över att utbildningsministern helt enkelt erkänner att förseningen av remissen var ett misstag. Då behöver vi inte diskutera detta mer, men det hade kanske kunnat skrivas in något klarare i det utdelade svaret.

Vi skall komma ihåg att det svenska samhället har ett ansvar för den samiska befolkningen och för den samiska kulturens fortbestånd. Vi får heller

inte bara se till rennäringen, utan denna ingår i den samiska kulturen i vid mening. Vi har haft en rennäringslag men inte någon samelagstiftning i vårt land. Det är genom en sådan som vi skall kunna flytta fram positionerna, så att vi kan se den samiska kulturen som en helhet. Tidigare har det endast varit rennäringen som man i detta sammanhang tagit hänsyn till. Skall de samiska traditionerna, kulturen och språket kunna fortleva är det viktigt att så många som möjligt i den samiska befolkningen deltar i det arbetet och inte enbart den minoritet som renskötarna utgör.

Men åter till frågan om hur det kommer att gå med riksdagens uttalande – det var ju det som var utgångspunkten för min interpellation. Jag tycker ändå att den här diskussionen har varit nyttig. Det har gjorts en del klarläggganden. Visserligen är många frågor obesvarade, men jag skall inte upprepa dessa nu. Jag tar fasta på att utbildningsministern sade att regeringen är angelägen om att lägga fram en samlad proposition.

Utbildningsministern nämnde i sitt inlägg folkhögskolan, men den frågan finns inte med i det utdelade svaret, och det var därför jag inte kommenterade detta.

Jag hoppas att de krafter inom regeringen som vill åstadkomma en positiv lösning av frågan om en samlad samepolitik skall stärkas varje gång vi debatterar denna fråga i kammaren. Jag hoppas också att finansdepartementets uppgift att hålla tillbaka statsutgifterna inte skall få utgöra ett hinder för inrättandet av ett sameparlament och för andra viktiga åtgärder inom samepolitiken, som kan komma att kosta något för den svenska staten.

Anf. 13 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Nu kom det! Det är rennäringslagen som är grunden och orsaken till de kontroverser och motsättningar som finns mellan de samiska organisationerna i dag. I klassisk kolonialanda innebar införandet av rennäringslagen och den utformning denna fick att man delade samerna i renskötande och icke renskötande samer; man fråntog alla andra samer deras rättigheter. Det är i det ljuset man måste se dagens konflikter. Man kan inte vara historielös om man skall försöka hitta vägar för att lösa dessa konflikter.

Som Bengt Göransson sade måste man vara medlem i en sameby för att få bedriva renskötsel. Men det är också så att samebyn endast får bedriva renskötsel. Det är någonting som jag anser att man på allvar måste ta itu med. En sameby borde som juridisk enhet kunna få bedriva även andra näringar, exempelvis förädling av renkött, sameslöjd och turism. T.o.m. när det gäller att förvalta allmänningsskogar kan det finnas många öppningar om man verkligen går in för att finna sådana.

Lantbruksstyrelsens rennäringsdelegations tilltag i fjol i samband med nödutfodringen i Norrbotten att begära in renlängderna klargjorde med all tydlighet att regeringens försök att motverka utvecklingen att antalet renskötande samer minskar går ut på att alla skall ha ungefär lika stora hjordar och att alla renskötande samer skall ha lika stor inkomst, vilken då bestäms av regeringen. Vilka reaktioner skulle det inte bli i Sverige om regeringen försökte reglera svenska småföretag på samma sätt! Eller har Bengt Göransson någon annan modell för att bromsa denna utveckling, dvs. att antalet

renskötande samer hela tiden minskar? Med nuvarande regler kan utvecklingen inte bli någon annan.

Anf. 14 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Om det hade funnits en samepolitik och ett sameting är det möjligt att den här processen hade kunnat undvikas. I detta vakuum där samerna icke har möjlighet att sätta makt bakom sina ord och där man inte kan föra en riktig samepolitik, händer det saker. Jag säger inte att det är så, utan att det möjligen kan vara så. Man skulle här kunna vinna inte bara pengar utan också enighet. De sår som rivs upp i den här processen kan det ta generationer att läka, och detta är naturligtvis mycket allvarligt.

Om jag fattade utbildningsministern rätt kommer ILO-konventionen nu att skrivas under. I så fall kan vi bemanna oss med litet tålamod; förutsättningen är bara att undertecknandet kommer att ske.

I en skrivelse från samerna till regeringen heter det: "Statens samepolitik i dag skapar utrymme för tvehågsenhet och ett slags vakuum. Den svenska folkopinionen har en annan syn på hur den statliga samepolitiken skall vara utformad. Tidpunkten är inne för att ta det samlade grepp som står i samklang med denna opinion. Det borde därför ligga i regeringens intresse och ansvar att göra detta snabbt och att skapa dessa förutsättningar."

Detta är ett samlat samiskt krav.

Anf. 15 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! I slutet av denna interpellationsdebatt nalkas vi ändå på vissa punkter någon form av samsyn.

Martin Olsson pekar på, och det uppskattar jag mycket, att detta är komplicerade frågor, som kräver noggranna överväganden. Jag vill gärna till Martin Olsson uttala en uppskattning. Han, liksom Anders Castberger, är de som jag mest har mött när vi diskuterat samefrågor, och jag har lärt mig att uppskatta deras engagemang och kompetens.

Att folkhögskolan inte behandlades i det på förhand utsända interpellationssvaret beror inte på att den frågan skulle vara oklar. Det beror i stället på att den behandlas i en proposition som i alla sina delar inte var färdig när interpellationssvaret utarbetades. Det är alltså inte sameskolfrågan som på något sätt har varit komplicerad.

Berith Eriksson viker fortfarande undan från ett av huvudproblemen genom att föra in begreppet "kolonialt synsätt". Det finns ju faktiskt spänningar mellan de samiska organisationerna, mellan samerna själva. Det är viktigt att erkänna de spänningarna – vi måste se dem.

För mig är det två punkter som är centrala i detta sammanhang.

Jag har när det gäller synen på rennäringen accepterat uppfattningen att renskötsel bara kan bedrivas i vissa delar av landet, dvs. att det finns geografiska begränsningar. Man kan därför inte ha filosofin att alla som har rätt att beteckna sig som samer också har rätt att bedriva renskötsel. Den stora gruppen samer bor i Stockholm, Göteborg och södra Sverige. Vi måste alltså acceptera ett inskränkande synsätt för att kunna se till att rennäringen skall kunna behållas i Sverige.

Den andra huvudfrågan är: Hur bevarar man och utvecklar ett samiskt

språk och en samisk kultur för den samiska folkgruppen som helhet? Det gör man genom att satsa på kultur och språk, och det gör vi med mycket stor energi.

Martin Olsson avslutade med att säga att han hoppas att finansdepartementets och finansministerns ambitioner att hålla tillbaka statsutgifterna icke skall hindra en god samepolitik. Jag hoppas, Martin Olsson, att finansdepartementets och finansministerns ambitioner att återställa den samhällsekonomiska balansen mycket snabbt skall leda till det resultatet att vi får möjlighet att genomföra den goda samepolitiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:92 till bostadsutskottet

Förslag
1990/91:14 till finansutskottet

4 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 13 februari

1990/91:147 av *Martin Olsson* (c) till statsrådet Erik Åsbrink om beskattningen av folkpensionärer:

Återigen finner jag att det är nödvändigt att ta upp lågpensionärers orimliga marginalskatter och marginaleffekter på grund av besparingar.

I en interpellation 1987 till dåvarande finansministern Feldt tog jag första gången upp denna fråga och visade hur en folkpensionär då kunde drabbas av 208 procents marginaleffekt på ränteinkomster. Denna rent fantastiska marginaleffekt – dubbel mot Pomperipossaeffekten – uppstod på grund av att dels det extra avdraget för pensionärer reducerades som följd av både ränteinkomsten och de besparingar som gett ränteavkastningen, dels besparingen begränsade pensionärernas kommunala bostadstillägg, KBT.

Sedan jag åtskilliga gånger därefter tagit upp dessa missförhållanden i riksdagen i motioner har vissa förbättringar genomförts, men alltjämt kan marginaleffekter på långt över 100 procent uppstå och avses få uppstå fram t.o.m. inkomståret 1992 enligt riksdagsmajoritetens (s, fp, v och mp) beslut (1990/91:SkU10) i höstas. Då avvisades nämligen min motion 1990/91:Sk38 med krav innebärande avskaffande av systemet med den mycket höga marginalskatten för personer med låg eller ganska låg pension men med besparingar.

Med ett exempel vill jag visa marginaleffekterna för vissa pensionärer.

För den som endast har den lägsta pensionen, i år 48 300 kr. för ensamstående, är det särskilda grundavdraget så stort att vederbörande inte behöver betala någon skatt. Med stigande inkomst – dock ej inkomst av anställning eller aktiv näringsverksamhet – minskas det särskilda grundavdraget med 65 procent av inkomsten. Dessutom minskas detta grundavdrag med 10 procent av besparingar över 100 000 kr. för ensamstående.
inkomsttagare en enhetlig 30-procentig statlig skatt. Men för pensionärer, som har ett särskilt grundavdrag, är situationen en helt annan. Eftersom ränteinkomsten reducerar avdraget blir det vid genomsnittlig kommunal utdebitering ytterligare ca 21 procent skatt på ränteinkomsten. Men det räcker inte med detta. För att få ränta måste ju pensionären ha besparingar. Om räntan kommer från besparingar på över 100 000 kr. och räntesatsen är 10 procent och den kommunala utdebiteringen 32 kr. innebär det ytterligare 32 procent skatt på ränteinkomsten. Tillsammans blir det alltså ca 83 procent skatt på ränteinkomsten. Dessa effekter uppstår för pensionärer med inkomster upp till drygt 90 000 kr. Vid denna nivå upphör nämligen det särskilda grundavdraget för pensionärer.

En pensionär med låg pension får i regel KBT. Även detta reduceras på grund av besparingen. Besparingar upp till 75 000 kr. för ensamstående anses avkasta 5 procent medan förmögenhet däröver "avkastar" 15 procent enligt lagen om KBT. Där föreskrivs även att KBT reduceras med en tredjedel av den framräknade inkomsten. Vid 10 procent verklig avkastning medför det att minskningen av KBT på grund av besparingen på över 100 000 i exemplet leder till ytterligare 50 procent marginaleffekt på ränteinkomsten.

Resultatet för folkpensionären med låg pension men med besparingar efter ett strävsamt liv och stor sparsamhet blir att tillsammans 133 procent av räntan går bort i skatt och minskat KBT. Dessutom minskar inflationen värdet på hans besparingar.

Alla måste väl inse att systemet är orimligt. 1 000 kr. i ränteinkomst leder till en kostnad på 1 300 kr.! Själv har jag i mina motioner krävt att varken ränteinkomster eller besparingar skall minska det särskilda grundavdraget. KBT skall inte heller påverkas av besparingarna. Härigenom skulle pensionärerna få samma marginaleffekter som övriga.

Lågpensionärernas beskattning skall jämföras med att alla vi som inte ännu är pensionärer, eller som är pensionärer med goda pensioner, betalar endast 30 procent i skatt på våra ränteinkomster.

De som drabbas är de som haft låga inkomster och därför har låg pensionsrätt. I stor utsträckning är det kvinnor, som skött hem och barn och kanske haft deltidsarbete eller deltagit i makarnas gemensamma verksamhet. Men även många män ingår i den drabbade gruppen. Trots låga inkomster har dessa pensionärer lyckats få besparingar. I många fall har värdet uppstått genom satsningar på eget hus. När detta säljs på ålderns dagar, kanske efter att en av makarna gått bort, frigörs kapitalet varvid nämnda skatte- och bidragsmässiga orimligheter uppstår.

Det bör observeras att de nya arvsreglerna innebär att efterlevande make behåller hela boet och därmed genomsnittligt har större förmögenhet än änkor/änklingar hade när de bara hade rätt till i princip halva boet. De nya

arvsreglerna syftade till att stärka den efterlevandes ställning, men tyvärr verkar skatte- och KBT-reglerna i motsatt riktning.

Varför skall just lågpensionärer straffbeskattas? Varför skall de drabbas av en extra förmögenhetsskatt? Och varför skall vi ha ett system som gör att pensionärer tjänar bäst på att ha "pengarna i madrassen"?

Regeringen angav i propositionen 1989/90:110 (sid. 303) "statsfinansiella skäl" för denna straffbeskattning.

Statsfinansiella skäl har alltså t.ex. inte hindrat att alla vi andra endast betalar 30 % skatt på våra ränteinkomster men samma statsfinansiella skäl fordrar att folkpensionärer i vissa fall måste betala mer än fyra gånger så hög skatt – inkl. bidragsminskning – på sina ränteinkomster för 1991 och 1992.

"Århundradets skattereform" skulle främst medföra låga marginalskatter och ge stimulans för arbete och sparande samt leda till förenklingar och enhetlighet i beskattningen.

Beskattningen av nämnda pensionärsgrupper uppfyller inte något av skattereformens syften. Detta är allvarligt. Men mest allvarlig är straffbeskattningen av dem som trots låga inkomster lyckats få ihop besparingar. Denna beskattning, som – vilket mitt exempel visar – kan vara långt över 100 procent, strider mot acceptabla principer.

Genom denna interpellation vill jag därför ge det för skattereformens utformning ansvariga statsrådet möjlighet att för riksdagen redovisa sin syn på dessa märkliga förhållanden och – förhoppningsvis – anmäla att regeringen vill medverka till att skyndsamt rätta till det som blev fel när den omfattande skattereformen utarbetades och beslutades under stor tidspress.

Jag vill till statsrådet Erik Åsbrink ställa följande frågor:

1. Vilka statsfinansiella skäl och beräkningar låg bakom regeringsförslaget om utformningen av pensionärernas skatte- och KBT-regler?
2. Anser statsrådet att marginaleffekter på över 100 procent för folkpensionärer, som har låg pension men besparingar, är acceptabla?
3. Avser regeringen att medverka till att dessa pensionärer fr.o.m. innevarande år får med övriga inkomsttagare jämförbara marginaleffekter?

5 § Kammaren åtskildes kl. 14.04.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

OLOF MARCUSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Onsdagen den 13 februari

1 § Justering av protokoll 1
2§ Svar på interpellation 1990/91:130 om en samlad samepolitik . . . 1
Utbildningsminister Bengt Göransson (s)
Martin Olsson (c)
Anders Castberger (fp)
Berith Eriksson (v)
Ragnhild Pohanka (mp)
3 § Hänvisning av ärenden till utskott 16
4 § Anmälan om interpellation
1990/91:147 av Martin Olsson (c) om beskattningen av folkpensionärer 16